

MARJETA ŠIFRER

**PREBIVALSTVO BESNIŠKE DOLINE
SKOZI MATIČNE KNJIGE – ROJSTVA, POROKE IN SMRTI
V 2. POLOVICI 19. STOLETJA**

**THE POPULATION OF BESNICA VALLEY
THROUGH THE CIVIL REGISTER OF BIRTHS, MARRIAGES
AND DEATHS IN THE 2ND HALF OF THE 19TH CENTURY**

Izvleček

V prispevku so predstavljena rojstva, poroke in smrti v besniški župniji v 2. polovici 19. stoletja. Predstavljeni so osnovni podatki o številu rojstev, imenih novorojencev in času rojstev. Pri porokah so predstavljeni osnovni podatki o številu porok, o času poroke in o starosti ženinov in nevest. Iz mrliške knjige so zbrani in predstavljeni podatki o številu umrlih moških in žensk ter o starosti umrlih. Na kratko je predstavljena tudi splošna zgodovina besniške župnije.

Ključne besede: matične knjige, rojstva, poroke, smrti, besniška župnija.

Abstract

The contribution presents births, marriages and deaths in the parish of Besnica valley in the 2nd half of the 19th century. It presents the basic information on the number of births, names of new-borns and time of births. With regard to marriages, it gives basic information on the number of weddings, time of weddings and the ages of the brides and grooms. From the register of deaths we have collected and presented the information on deceased women and men and the age of the deceased. Briefly, the contribution also presents the general history of the Besnica parish.

Keywords: registers of births, marriages and deaths, Besnica parish.

PREBIVALSTVO BESNIŠKE DOLINE SKOZI MATIČNE KNJIGE – ROJSTVA, POROKE IN SMRTI V 2. POLOVICI 19. STOLETJA

1. SPLOŠNA ZGODOVINA BESNIŠKE ŽUPNIJE

Besnica je dobila ime po edinem večjem potoku Besnici. Potok ob večjih nalivih hitro naraste in prestopa bregove, besni in od tu imamo torej ime. Najvažnejši naselji besniške doline sta Zgornja in Spodnja Besnica.

Pri opisu besniške župnije ločimo tri obdobja:

- Besnica, kot šmartinska podružnica,
- Besnica kot samostojna kuracija in
- Besnica kot župnija.

Besnica – Šmartinska podružnica (1200–1779)

Sedanja besniška župnija je bila vse do leta 1901 del obsežne župnije Kranj – Šmartin. Šmartinska župnija se je kot prafara nekoč razprostirala na desnem bregu Save od Podnarta in Kroke vse do Smlednika. V to župnijo pa spada tudi vas Okroglo z levega brega Save. Iz nekdanje pražupnije so nastale naslednje župnije: Mavčiče, Ovsiše, Besnica in kasneje še župnija Drulovka-Breg. Ozemlje nekdanje šmartinske pražupnije se je razprostiralo na tako imenovanem loškem gospodstvu, ki je nastalo z darovnico nemškega cesarja Henrika II. Cesar Henrik II. je s pismom dne 24. novembra 1002 podaril Brižinskemu škofu Gottschalku posestvo Stražišče (Strasista) in ves svet med vodami Lipnica, Sava in Sora. Tako je prišlo vse ozemlje šmartinske župnije in s tem tudi Besnica pod loško gospodstvo v svetem oziru. V cerkvenem pa je bilo pod oblastjo oglejskih patriarhov.

Ko so freisinški škofje dobili te kraje v posest, so pričeli tu naseljevati Nemce – bavarske puntarje. Nekaj so jih naselili že leta 1030, največ pa v 12. stoletju. Novi naseljenci so začeli izsekovati gozdove in pričeli obdelovati zemljo. Med Slovenci so tako živeli bavarski naseljenci, o čemer nam pričajo tudi priimki (npr. Papler, Starman, Ros, Štihej, Knific, Ribovt, Leben ...). Priseljenci so se sčasoma stopili z avtohtonim slovenskim prebivalstvom.

Šmartinska župnija je po sedaj znanih podatkih prvič omenjena leta 1163 v pismu, s katerim podeljuje očak Ulrih kapelo sv. Marjete v Velesovem Gerlohu Velesovskemu s pravico samostojnosti. Na listini je podpisan Arnold, šmartinski župnik. Leta 1291 pa je v urbarju loškega gospodstva prvič omenjena zgornjebesniška cerkev.¹ Tako so šmartinski duhovniki prihajali v Besnico opravljat bogoslužje v cerkev, ki je bila posvečena sv. Egidiju opatu. Pot v Šmartno je bila dolga in zlasti pozimi in ob slabem vremenu naporna. Ko so v Šmartnem zgradili novo cerkev, se je Besničanom pot v novo cerkev še povečala. Zato so si zelo želeli, da bi imeli svojega duhovnika. Državna in cerkvena oblast je bila v tistem času naklonjena ustanavljanju novih župnij. Še posebej tam, kjer so bile velike razdalje do župnijske cerkve.

Bestnica – samostojna duhovnija: podvikariat ali kuracija (1779–1900)

Velike zasluge za ustanovitev ima duhovnik Frančišek Grošelj. Besničanom je obljubil pomoč pri ustanavljanju samostojne župnije, tudi z denarjem, če bo treba. Bil je namreč precej premožen. To je bila velika vzpodbuda za Besničane, da so se obrnili na škofa s

prošnjo, naj povzdigne zgornjebesniško cerkev v podvikariatno in jo s spodnjebesniško kot njeno podružnico izloči izpod oblasti »matere fare«. Kot razloga za upravičenost te prošnje so navedli posebno veliko oddaljenost od »matere fare«, kar je zlasti težko ob slabem vremenu in pozimi za starejše ljudi in otroke, ki želijo izpolnjevati verske dolžnosti. Zaradi oddaljenosti je marsikateri Besničan ostal brez zakramentov za umirajoče, preden je prišel do njega duhovnik iz Šmartina. Pot v Šmartno je bila dolga dve uri po slabi kolovozni poti. Takratni ljubljanski knezoškof Karel Herberstein je dne 1. junija 1778 sam obiskal Besnico in se prepričal o omenjeni prošnji. Ob tej priložnosti je naročil vaščanom, naj cerkev sv. Tilna obnovijo in povečajo, če hočejo dobiti stalnega duhovnika. Pod vodstvom duhovnika Frančiška Grošlja so vaščani v dveh letih zgradili novo cerkev. 11. decembra je škof Karel Herberstein izdal ustanovno pismo in s tem Besnico povzdignil v samostojno duhovnijo ali podvikariat ali kuracijo. Tako je Besnica postala samostojna duhovnija pod nadzorstvom »matere fare« šmartinske. Nova duhovnija je štela približno 600 duš. Prvi samostojni vikar je postal Frančišek Grošelj. Kmalu pa je prišel v spor s šmartinskimi duhovniki, šlo je za nesporazum glede cerkvenih računov in dohodkov cerkve, ki so si jih še vedno lastili v Šmartnem. Grošelj je v smislu ustanovnega pisma zagovarjal popolno samostojnost župnije. Ker je bil pameten mož je odnehal in se poslovil od Besnice ter odšel na drugo službeno mesto.

Spor s šmartinskim vikarjem se je nadaljeval še več let. Rešili so ga tako, da je državna oblast Besničanom odvzela nekaj prej priznane samostojnosti. Iz samostojne duhovnije je postala kaplanija ali ekspozitura z lastnim duhovnikom, kateremu so se farani zavezali dajati stalno bero in ga oskrbovati z vsem potrebnim. Bil pa je v vseh zadevah podložen »materi fari« šmartinski.

Besnica – samostojna župnija (od 1900 naprej)

Leta 1894 je v Besnico prišel Frančišek Pokorn, trden in odločen mož ter izredno delovne narave. Sam pravi v svoji knjigi, da je bil ob njegovem prihodu položaj v Besnici na vse strani pomilovanja vreden. Med ljudstvom sovraštvo in razprtije, v župnih zadevah pa grozna zanemarjenost. Ena izmed njegovih prvih nalog je bilo uveljavljanje prvotne besniške samostojnosti tako pri cerkvenih kot pri državnih oblasteh.

10. januarja 1897 se je na zboru večina Besničanov odločila, da se sestavi prošnja na škofijo za ustanovitev samostojne župnije. Knezoškofijski ordinariat je prošnjo ugodno rešil, tako da s strani škofije ni bilo ovir za ustanovitev župnije. Pristanek je morala dati še svetna oblast.

Cesarsko-kraljevo ministrstvo za uk in bogočastje na Dunaju je z odlokom z dne 18. aprila 1901 št. 4920 potrdilo ustanovitev samostojne župnije Besnica, ki se s tem odlokom izloči iz šmartinske fare. Odlok ministrstva z Dunaja je potrdil knezoškofijski ordinariat v Ljubljani z dne 20. maja 1901. Dosedanji besniški kurat Frančišek Pokorn je bil imenovan za prvega župnika v Besnici.

2. PREBIVALSTVO BESNIŠKE DOLINE SKOZI MATIČNE KNJIGE - ROJSTVA

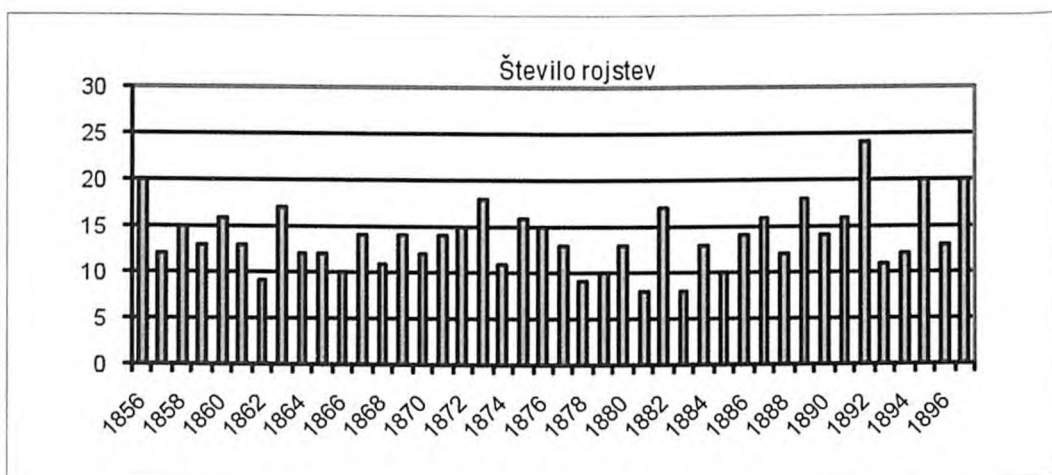
Rojstne knjige se začenjajo z ustanovitvijo besniške duhovnije. V raziskavo so zajeti podatki od leta 1856 pa do leta 1897. Prikazani so rezultati raziskave o številu rojstev, številu rojenih deklic in dečkov, število rojstev po mesecih, število rojenih otrok v Sp. in Zg. Besnici, najpogostejša moška in ženska imena ter število nezakonskih otrok. Jezik v matičnih knjigah je do leta 1811 latinski. Od takrat naprej pa je jezik v matičnih knjigah nemščina, ki je vladala vse do najnovejše dobe. V rojstni in krstni matični knjigi

1856–1897, se pojavijo zapisi kraja Sp. in Zg. Besnica od leta 1894 v slovenskem jeziku. Prej imamo nemško obliko Oberbessniz in Unterbessniz. Vsi otroci so katoliške vere in vsi so bili krščeni. Otroke so krstili na dan rojstva ali en dan kasneje. Nekajkrat najdemo zapis, da je bil otrok krščen v sili (notgetauft).

Rojstna in krstna matična knjiga nam nudi naslednje podatke:

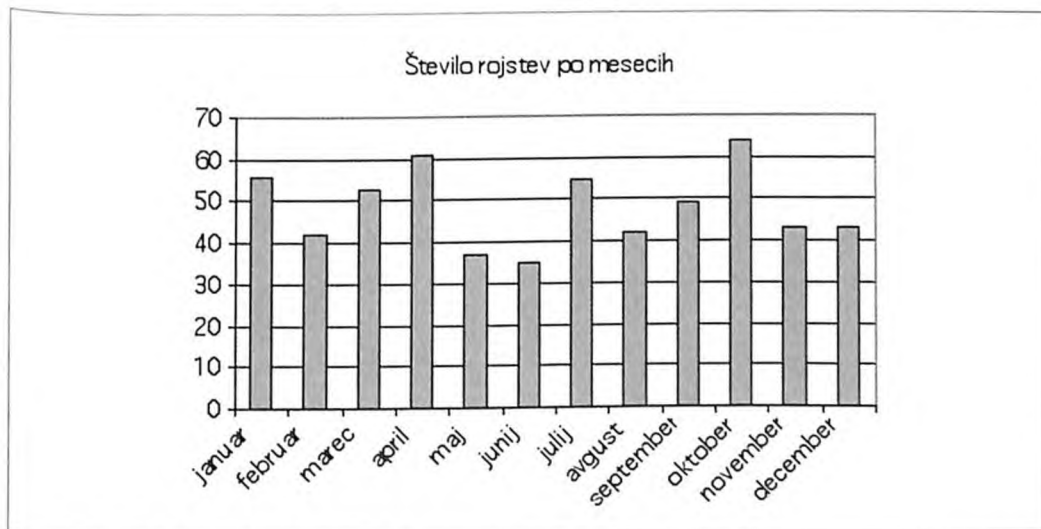
- podatki o starših (ime, priimek, stan);
- datum (dan, mesec in leto) rojstva in krsta;
- rojstni kraj krščenca;
- hišna številka;
- vera;
- spol;
- ali je otrok zakonski ali nezakonski;
- prisotna babica;
- podpis duhovnika, ki je otroka krstil;
- podatki o botrih.

Grafikon 1: Podatki o številu rojstev (1856–1897)

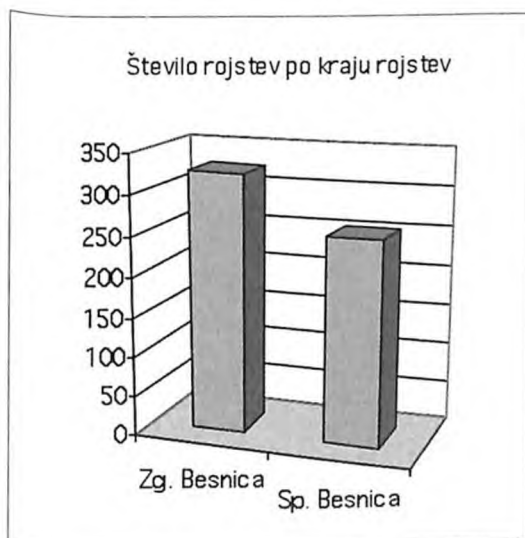
Število rojstev po letih je precej enakomerno. Od leta 1856 pa do leta 1897 se je rodilo vsega skupaj 580 otrok. Največ rojenih je bilo leta 1892 in sicer se je tega leta rodilo kar 24 otrok, 14 fantov in 10 deklic. Veliko se jih je rodilo še leta 1856, 1895 in 1897 in sicer po 20 otrok. Najmanj se jih je rodilo leta 1881 in 1883, ko se je rodilo po 8 otrok. Upadanje rojstev se začne leta 1864 in traja do leta 1874. Leta 1878 število rojstev spet pade. Tega leta se je rodilo le 9 otrok. Leta 1882 pa se število rojstev povzpne na 17. Še en močan padec rojstev je leta 1883 in sicer le 8 rojstev. Proti koncu stoletja pa se število rojstev dviga. Povprečno se je od leta 1856 do leta 1897 rodilo 14 otrok letno. Število rojstev se ni spreminjalo samo z leti, različno je tudi glede na mesec rojstva.

Grafikon 2: Število rojstev po mesecih

Najvišje število rojstev je bilo jeseni, meseca oktobra. V letih 1856–1897 se je meseca oktobra rodilo 64 otrok ali 11 % vseh rojenih otrok. Drugi vrhunec rojstev je meseca aprila. Meseca aprila se je rodilo 61 otrok ali 10,5 % vseh otrok. Veliko otrok se je rodilo še januarja in sicer 56 ali 10 %, julija 55 ali 9,5 % in marca 53 ali 9 % vseh otrok. Najmanj rojenih pa je meseca junija in sicer 35 otrok ali 6 % in maja 37 otrok ali 6,4 %.

Grafikon 3: Število rojstev po kraju rojstev

Tretji grafikon nam kaže število rojstev, glede na kraj rojstva. Vidimo, da se je v letih 1856 do 1897 več otrok rodilo v Zg. Besnici to je 325 ali 56 % otrok. V Sp. Besnici pa se je rodilo 255 ali 44 % otrok. To je seveda odvisno od števila prebivalcev v teh krajih.

Spodnja tabela 1 nam kaže število prebivalcev Besnice od leta 1802 do 1901²

<i>Leto</i>	<i>Število prebivalcev</i>
1802	674
1808	593
1811	650
1832	636
1841	659
1851	646
1861	638
1871	656
1881	671
1891	692
1901	615

Besnica se deli na dve večji naselji Zg. in Sp. Besnica. Zg. Besnica se deli na Podrovnik, Videm, Dvor, Čepulje, Brsce in Dobrave. Sp. Besnico pa sestavljajo Na hribu, Srednja vas, Trata in Sp. Vas ali Sp. Besnica. Zg. Besnica ima več prebivalcev kot Sp. Besnica. To nam kaže spodnja tabela 2:³

Tabela 2: Število prebivalcev v Besnici (1838–1900)

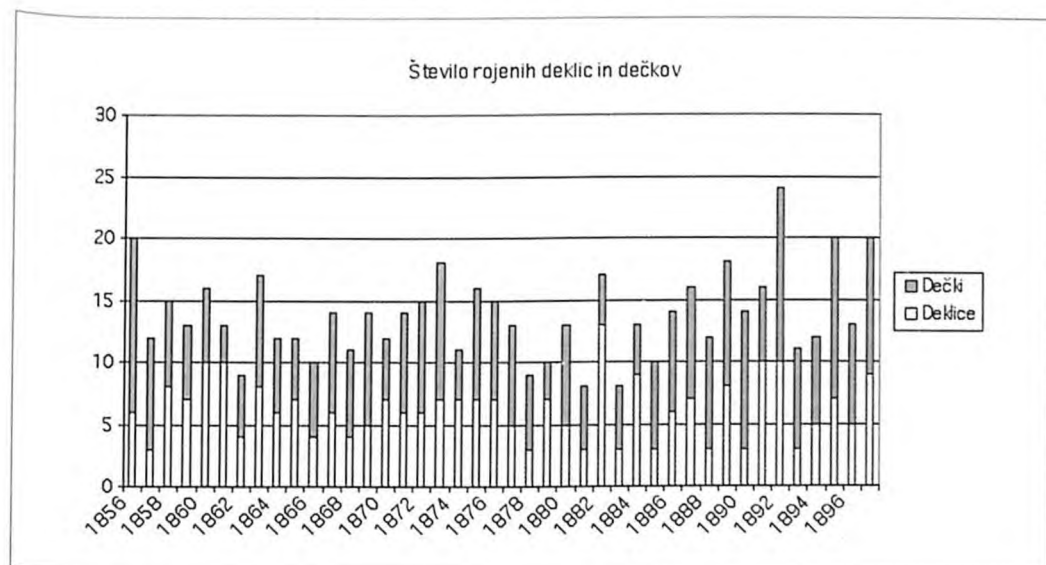
<i>Imena vasi</i>		<i>Število prebivalcev v letih</i>					
		1838	1853	1859	1865	1882	1900
Zgornja Besnica	Podrovnik	117	120	115	120	110	107
	Videm	125	131	124	121	125	120
	Dvor	77	66	72	79	84	65
	Čepulje	93	74	70	73	69	49
	Brsce	23	17	17	20	17	16
	Dobrava		2	4	6	10	22
Spodnja Besnica	Na hribu	25	21	34	39	43	42
	Srednja vas	36	31	33	30	25	25
	Trata	120	142	133	120	140	122
	Spodnja vas ali Spodnja Besnica	48	44	46	45	43	52
Skupaj		664	648	648	653	666	620

² Pokorn, Besnica pri Kranju, str. 20.

³ Pokorn, Besnica pri Kranju, str. 21.

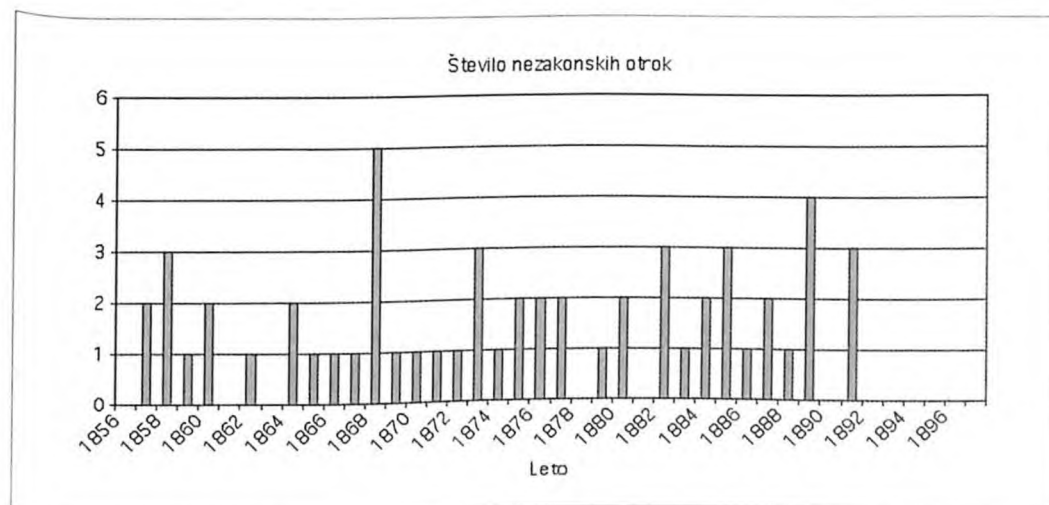
Podatki nam kažejo, da je bilo v Zg. Besnici več prebivalcev in glede na to je bilo tam tudi več rojstev.

Grafikon 4: Število rojenih deklic in dečkov (1856–1897)

Grafikon 4 nam prikazuje število rojenih deklic in dečkov v Besnici od leta 1856 do leta 1897. V teh letih je bilo rojenih skupno 580 otrok, od tega 262 deklic ali 45 % in 318 dečkov ali 55 %. Več se je rodilo dečkov. Največ dečkov se je rodilo leta 1856 in 1892 in sicer po 14 dečkov. Najmanj pa se jih je rodilo leta 1861 in 1879, ko so se rodili po 3 dečki. Največ deklic se je rodilo leta 1882, ko se je rodilo 13 deklic. Najmanj pa se jih je rodilo v letih 1857, 1878, 1881, 1883, 1885, 1888, 1890 in 1893, ko so se rodile po 3 deklice.

Grafikon 5: Število nezakonskih otrok (1856–1897)

V 41 letih se je v Besnici rodilo 56 nezakonskih otrok. To nam prikazuje grafikon 5. Največ nezakonskih otrok se je rodilo leta 1868, ko se je rodilo kar 5 nezakonskih otrok ali 9 %. V letih 1856, 1861, 1863, 1878, 1881, 1890 ter 1892–1897 nimamo nezakonskih otrok. V ostalih letih pa se število giblje od 1 pa do 4. Povprečno se je v 41 letih rodilo 1,4 nezakonskih otrok. Nezakonski otroci niso vpisani v posebni matični knjigi, ampak so vpisani tako kot zakonski, v skupni matični knjigi. Ime očeta ni vpisano. V primeru, da se je mati poročila, pa imamo vpisano posvojitev tega otroka. Tudi kar se imen tiče, ti otroci niso dobivali slabšalnih ali nenavadnih imen.

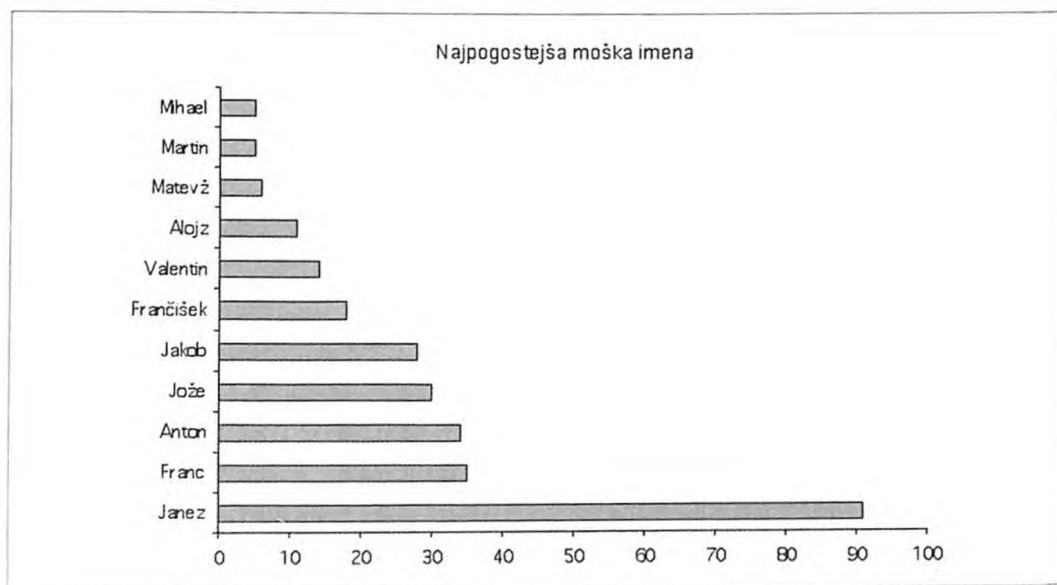
V nekaterih primerih zasledimo pozakonitev otrok. Ko se je mati poročila, je njen novi mož pozakonil njene otroke. Tak primer zasledimo 14. aprila 1871, ko se je materi Antoniji Č. rodil nezakonski sin Franc, ki ga je kasneje posvojil njen mož Franc P. Podoben primer zasledimo leta 1890, ko je bil 25. septembra rojen Frančišek, kot nezakonski sin matere Johane Z. Pod očeta je vpisan Matevž R., ki se je 23. aprila 1906 cerkveno poročil z Johano in se je pred pričami, ki ga dobro poznajo, dal zapisati za očeta nezakonskemu sinu Johane, Frančišku Z.

Zanimiv je tudi primer Johane G., ki je rodila tri nezakonske otroke. Prvega je rodila 15. septembra 1892 in sicer hči Marijo. 25. oktobra 1893 je rodila nezakonskega sina Janeza. In kot zadnji nezakonski otrok se je rodil sin Rudolf, ki se je rodil 10. aprila 1895. Ko se je 17. februarja 1896 poročila z Janezom K., je on posvojil vse tri otroke. Prvi otrok v zakonu se jima je rodil 27. junija 1896, ko se je rodil sin Alojzij.

Imena dečkov in deklic so zapisana v nemški obliki. Pri poimenovanju so lahko upoštevali različne dejavnike. Otrok je lahko dobil ime po očetu, materi, drugih družinskih članih ali botrih. Lahko je dobil ime po svetniku. Zglede so iskali tudi v vladarskih družinah (npr. Friderik, Rudolf). Ne moremo pa z gotovostjo trditi, kateri dejavnik je prevladoval pri izbiri imena.

Naslednji grafikon nam kaže najpogostejša moška imena.

Grafikon 6: Najpogostejša moška imena

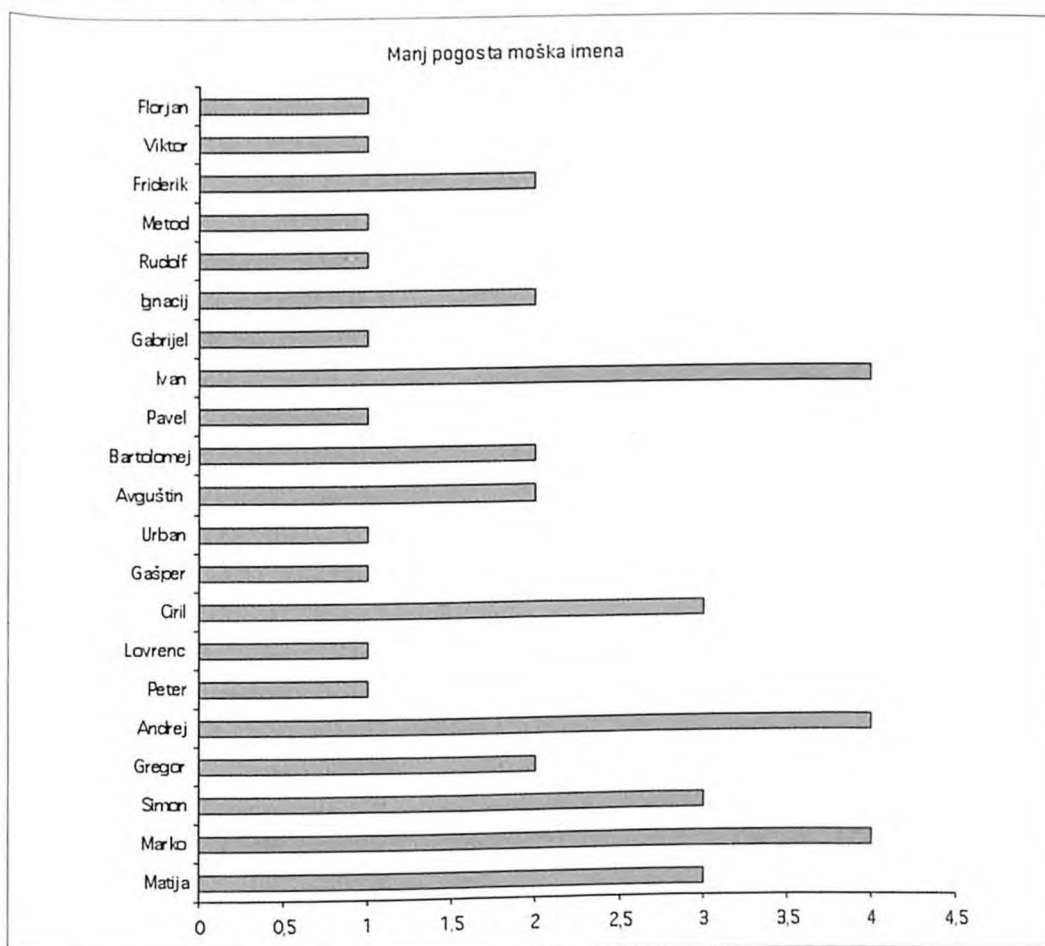

Kot vidimo na grafikonu je bilo najpogostejše moško ime Janez. To ime močno prevladuje. Skupaj je to ime dobilo 91 dečkov ali 29 %, ki so bili rojeni od 1856 do 1897. Sledi

Franc, to ime je dobilo 35 dečkov ali 11 % rojenih dečkov. In na tretje mesto se uvrsti ime Anton. To ime je dobilo 34 dečkov ali 10 % vseh rojenih dečkov v tem obdobju. Sledijo ostala imena: Jože (30 dečkov), Jakob (28 dečkov), Frančišek (18 dečkov), Valentin (14 dečkov), Alojz (11 dečkov), Matevž (6 dečkov), Martin (5 dečkov) in Mihael (5 dečkov).

Sledijo še manj pogosta moška imena. Ta imena so zastopana manj pogosto, število teh imen se giblje pod 5. Ta imena nam prikazuje naslednji grafikon.

Grafikon 7: Manj pogosta moška imena

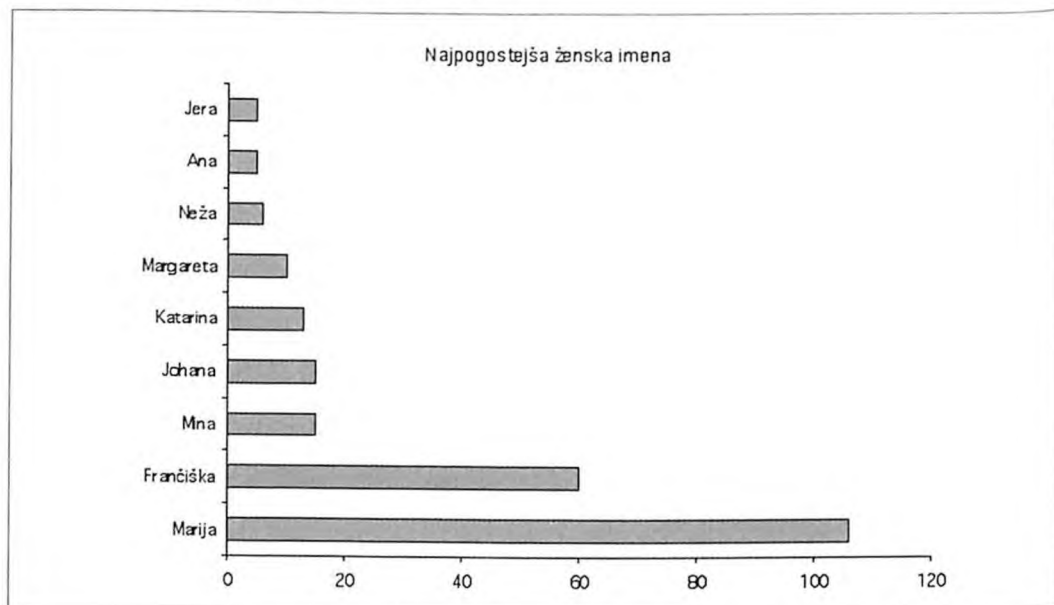

Najmanj pogosta moška imena, ki so jih dobili dečki v Besnici od leta 1856 do 1897 so Metod, Rudolf, Gabrijel, Pavel, Urban, Gašper, Lovrenc in Peter. V 41 letih imamo za vsako ime samo enega dečka, ki je dobil eno od teh imen. V nekaterih primerih so se ti otroci, ko so odrasli, odločili za spremembo imena. To je vpisano tudi v matično knjigo. Tak primer zasledimo leta 1894, ko se je 6. aprila rodil Frančišek O. Zasledimo popravek: »Ime ni Frančišek, ampak je pravilno Franc. Popravek je dovoljen z odločbo sekretariata za notranje zadeve občine Kranj št. 200–265/1984–09, z dne 21. 3. 1984. 22. 4. 1984, matičar: Jelka Bauman.«

Deklicam pa so v Besnici najpogosteje dali ime Marija, in sicer je v 41 letih to ime dobilo 106 deklic ali 40 % vseh rojenih deklic. Sledi Frančiška, to ime je dobilo 60 deklic ali 23 % vseh rojenih deklic. Ti dve imeni imata veliko prednost pred ostalimi, ki močno

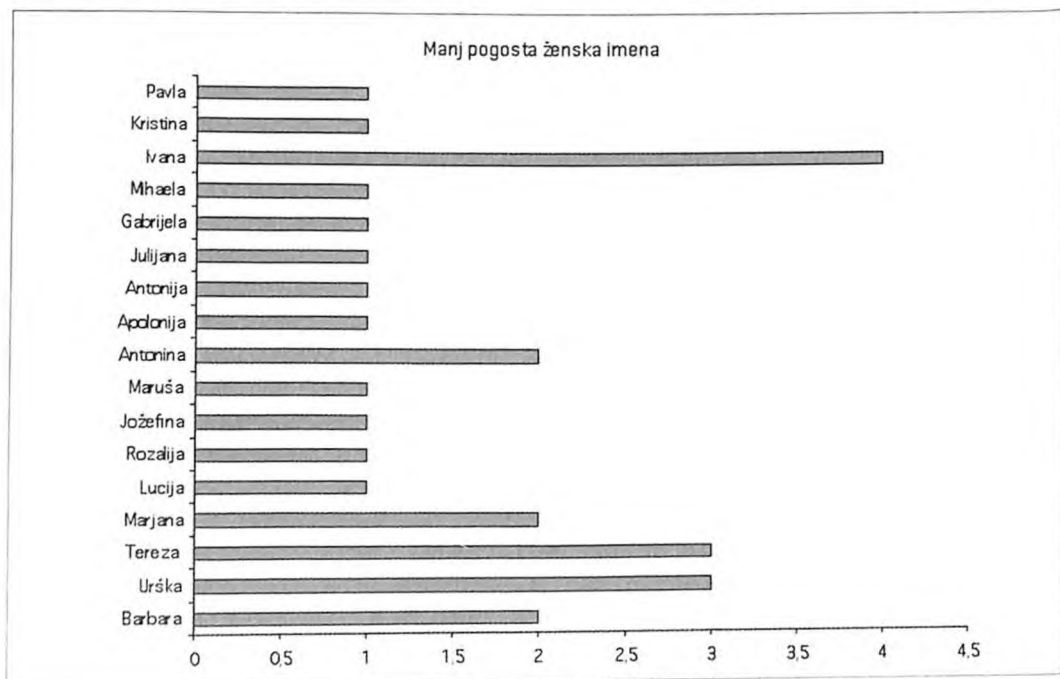
zaostajajo. Tako se na tretje mesto uvrstita imeni Mina in Johana. To ime je dobilo po 15 deklic ali 6 % vseh rojenih deklic v tem obdobju. Podatke o najpogostejših imenih nam kaže spodnji grafikon.

Grafikon 8: Najpogostejša ženska imena

Od ostalih imen, ki so jih dobile deklice so najpogostejša še Katarina, Margareta, Neža, Ana in Jera.

Grafikon 9: Manj pogosta ženska imena

Med najmanj pogostimi imeni, ki so jih dobile deklice v Besnici, pa najdemo naslednja imena: Lucija, Rozalija, Jožefina, Maruša, Apolonija, Antonija, Julijana, Gabrijela, Mihaela, Kristina in Pavla. Od 1856 do 1897 je eno od teh imen dobila po ena deklica v Besnici.

Omeniti moramo še rojstvo dvojčkov, ki so se rodili v tem obdobju v Besnici. Od 1856 do 1897 so se rodili 4 pari dvojčkov. Prvi par dvojčkov se je rodil leta 1858, in sicer deklici. Drugi par dvojčkov se je rodil leta 1874, tokrat deklica in deček. Tretji par se je rodil leta 1888, tokrat dečka. In zadnji par dvojčkov, ki se je rodil leta 1891, tudi dečka.

V 41 letih je bilo 6 otrok ali 1 % vseh rojenih otrok v tem obdobju krščenih v sili. Ti otroci so umrli pri porodu ali nekaj ur zatem.

Če pogledamo še koliko imen so dobili krščenci, vidimo, da so otroci v Besnici v tem obdobju dobili po eno ime. Pri nekaterih imenih je zraven imena pripisano, kje in kdaj so umrli, podpis matičarja ter matična knjiga, kjer je vpisana smrt.

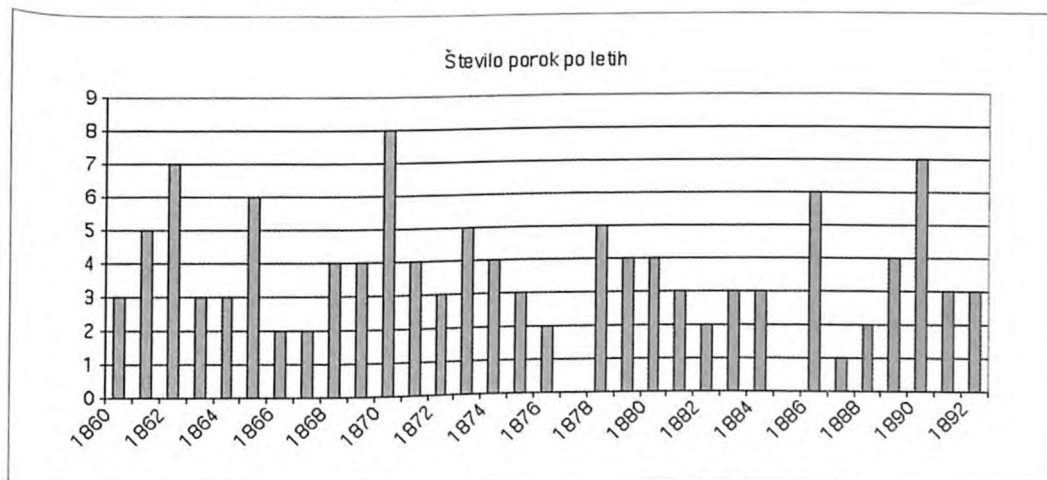
3. PREBIVALSTVO BESNIŠKE DOLINE SKOZI MATIČNE KNJIGE – POROKE

V raziskavo so uvrščene poroke od leta 1860 do 1892. Kot so določala pravila, so se poroke vpisovale v matično knjigo župnije, od koder je prihajala nevesta.

V poročne matične knjige so vpisovali naslednje podatke:

- leto, mesec in dan poroke,
- podatke o ženinu (kraj bivanja, hišna številka, krstno ime, priimek, stan, veroizpoved, starost, stan – samski ali vdovec),
- podatke o nevesti (tako kot pri ženinu),
- podatke o starših ženina in neveste (krstno ime, priimek, stan, veroizpoved),
- podpis duhovnika.

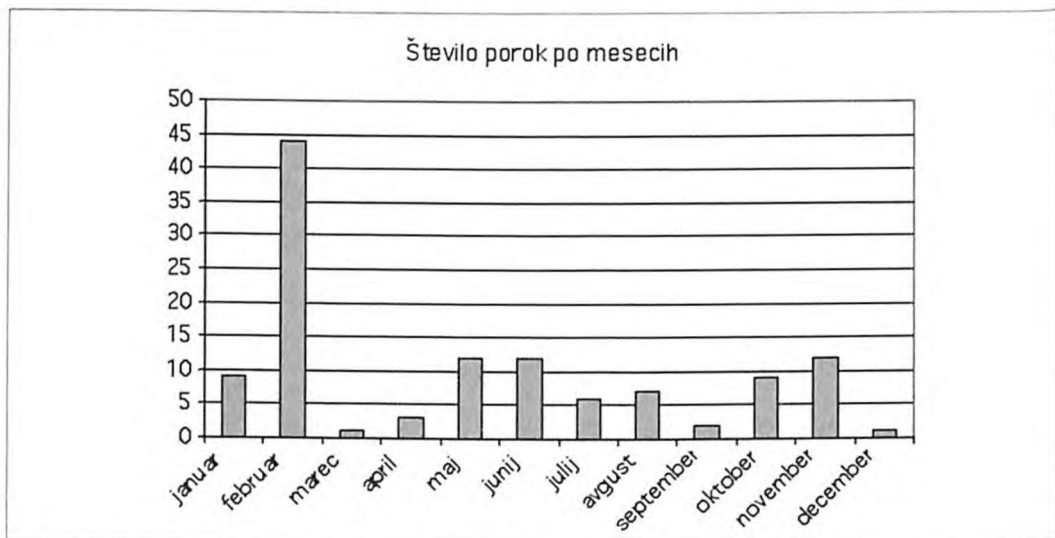
Grafikon 10: Število porok (1860–1892)

V 32 letih je bilo 118 porok. Povprečno je bilo sklenjenih 3,7 porok na leto. Število porok v posameznih letih je bilo zelo različno. Tako npr. leta 1877 in 1885 ni nobene poroke. V ostalih letih pa imamo razpon od 1 poroke na leto do 8 porok. Največ porok je bilo leta 1870, ko je bilo v Besnici 8 porok. Leta 1862 in 1890 imamo po 7 porok, leta 1865 in 1886 pa imamo po 6 porok na leto. V ostalih letih pa po 5 in manj. Opazimo tudi, da je manj porok proti koncu 19. stol.

Naslednji grafikon nam prikazuje časovno razporeditev porok po mesecih.

Grafikon 11: Število porok po mesecih

Daleč največ porok je bilo sklenjenih februarja, in sicer 44 ali 37 % vseh sklenjenih porok. Razlog temu je verjetno velikonočni post.⁴ Sledi večje število porok maja, junija in novembra. V teh mesecih imamo po 12 porok ali 10 %. Najmanj porok pa imamo marca in decembra, ko imamo po eno poroko.

Povprečna starost ženinov je bila 33,5 let. Povprečna starost nevest pa je bila 28,7 let. Vendar imamo nekaj takih, ki se niso poročali prvič, tako, da povprečna starost ni realna. Med ženini je bilo 14 vdovcev, med nevestami pa 7 vdov. Zanimivi so tudi nekateri pari, ki so se poročali z zelo veliko razliko v letih. Tako se je leta 1861 vdovec Gregor B. (56) poročil s 26 let mlajšo Ano P. (30). Leta 1862 se je vdovec Andrej R., v starosti 56 let, poročil z Marijo B., staro 21 let.

Leta 1882 zasledimo poroko vdovca in vdove. To sta bila Jakob B. (49), po poklicu gruntar, ki se je poročil z Uršulo B. (44), po poklicu ravno tako gruntarica. Take poroke ne presenečajo, kajti večina se ni poročala iz ljubezni, ampak bolj glede na bodoče interese. V tem primeru gre za povečanje grunta oziroma kmetije.

V nekaterih primerih zasledimo tudi, da je nevesta veliko starejša od ženina. Tako imamo leta 1861 sklenjene 4 zakone, kjer je nevesta starejša od ženina. To so bili:

Simon Z. (31) in Marija K. (37),
Matija V. (29) in Helena B. (32),
Jakob Z. (26) in Helena K. (37) in
Franc P. (25) in Margareta K. (33).

Leta 1863 pa zasledimo v matičnih knjigah poroko vdove Jere E. (43 let) z 22-letnim Blažem A.

V 32 letih zasledimo tudi vpis ločitve zakona. V matično knjigo je vpisana opomba župnijskega urada Besnice, datum 15. 7. 1905:

»Vsled krivde Frančiške B., rojene Š., je c. k. deželna sodnija v Ljubljani z dne 15. junij 1905 št. Pg I 132/5 razsodila:

4 Od pusta do velike noči se ljudje praviloma niso poročali, ker takrat velja velikonočni post.

1. Ta zakon se izreče ločenim od mize in postelje.

2. Frančiška B. je dolžna tožitelju Jožefu B. povrniti pravdne stroške: 123 K 9 Gh.«

Opomba je vpisana pod leto 1863, ko sta se Frančiška in Jožef poročila, ločitev zakona pa se je zgodila leta 1905.

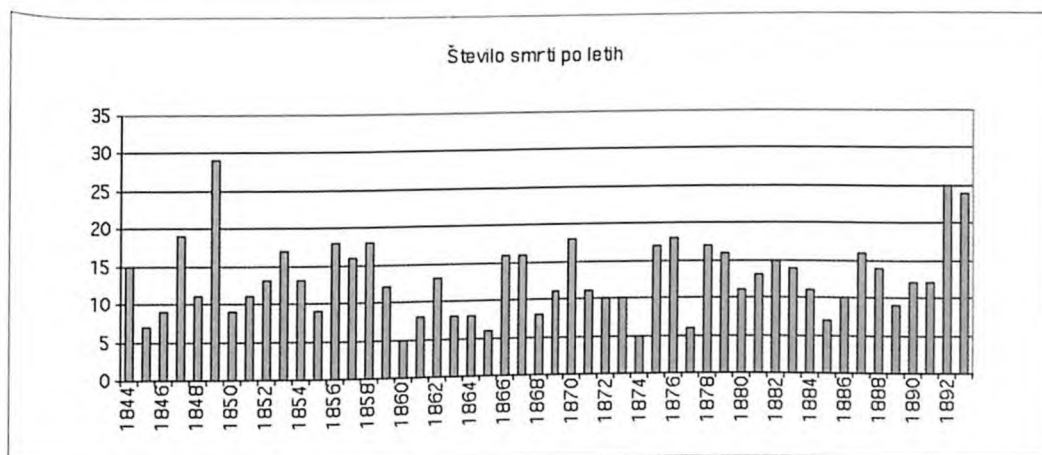
4. PREBIVALSTVO BESNIŠKE DOLINE SKOZI MATIČNE KNJIGE - KONEC ŽIVLJENJSKE POTI

Predstavljeni so podatki o številu smrti v Besnici od leta 1844 do 1893, o številu umrlih žensk in moških ter diferenciacija umrlih glede na starost.

Mrliška knjiga vsebuje naslednje rubrike:

- leto, mesec in dan smrti in pokopa,
- naslov umrlega,
- hišna številka,
- ime, priimek in stan umrlega,
- veroizpoved,
- spol,
- starost,
- vzrok smrti,
- ali je umrli dobil zakramente ali ne,
- podpis duhovnika.

Grafikon 12: Število smrti po letih (1844–1893)

Število vseh umrlih od leta 1844 do 1893 je 646. Največ smrti imamo leta 1849, ko imamo 29 smrti v enem letu. Veliko število smrti imamo tudi proti koncu 19. stol., in sicer leta 1892 in 1893. Leta 1892 imamo zabeleženih 25 smrti in leta 1893 jih je umrlo 24. Najmanj jih je umrlo leta 1860 in 1874, ko imamo za vsako leto zabeleženih po 5 smrti. Povprečno imamo v 49 letih 13 smrti na leto. Nihanje števila smrti je odvisno od različnih dejavnikov. Ti dejavniki so lahko vojne, naravne nesreče, epidemije različnih bolezni, slabe letine, razmere v gospodarstvu.

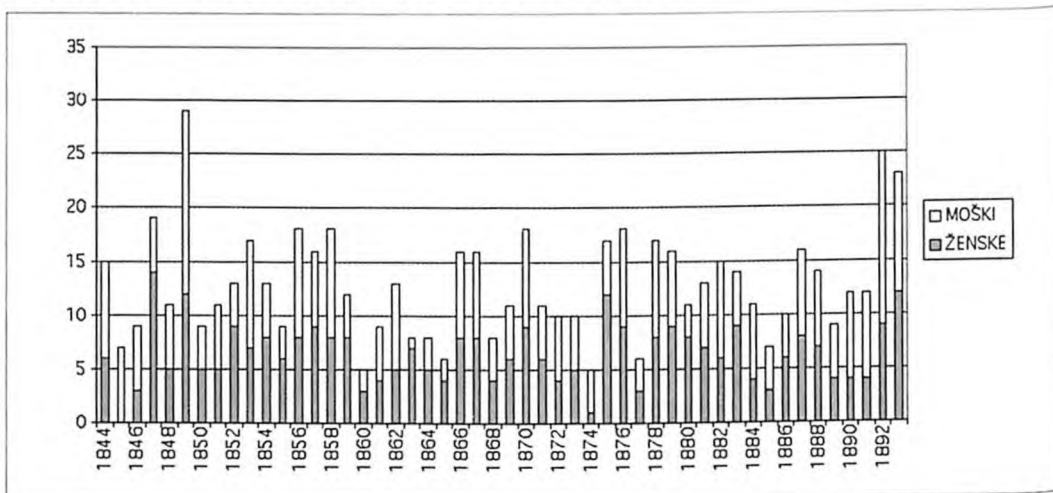
Leta 1857 zasledimo v matičnih knjigah vpisano: »Neimenovan moški, najden v Savi, utopitev. Datum pokopa 22. oktober 1857.« Drugih podatkov o njem v matični knjigi niso

vpisani. Iz tega lahko sklepamo, da utopljeni moški ni bil domačin. Kljub temu pa so ga pokopali v Besnici.

Nekatere starosti umrlih so pisane zelo natančno (npr. 15 minut, 3 dni, 1,5 dneva ...). Te natančne starosti so pisali predvsem pri dojenčkih. Povprečna starost umrlih moških je znašala 38,4 leta, umrlih žensk pa 44,3 leta.

Razmerje med umrlimi ženskami in moškimi nam kaže naslednji grafikon.

Grafikon 13: Število umrlih žensk in moških (1844–1893)

V 49 letih imamo zabeleženih 646 vseh smrti, od tega imamo 322 ali 49,8 % moških in 324 ali 50 % žensk. Vidimo, da imamo približno enako število umrlih moških in žensk. V omenjenem obdobju sta umrli dve ženski več. Največ žensk je umrlo leta 1847, ko je umrlo 14 žensk v enem letu. Leta 1845 ni umrla nobena ženska. Tega leta je umrlo 7 moških. Največ moških je umrlo leta 1849, ko je umrlo 17 moških. Najmanj pa jih je umrlo leta 1863, ko je umrl en moški.

V naslednji tabeli so prikazani podatki umrlih glede na starost.

Tabela 3: Ženske (umrle od leta 1844 do leta 1893)

STAROST	ŠTEVILO UMRLIH ŽENSK	PROCENTI
do 1 leta	32	9,9 %
1 – 5	41	12,7 %
6 – 10	14	4,3 %
11 – 20	7	2,2 %
21 – 30	17	5,2 %
31 – 40	10	3,1 %
41 – 50	20	6,2 %
51 – 60	36	11,1 %
61 – 70	73	22,5 %
71 – 80	63	19,4 %
81 – 90	11	3,4 %

Največ umrlih med ženskami je bilo otrok, starih do 10 let. Razdobje do 10 let sem razdelila na tri dele;

- do 1 leta starost je umrlo 32 otrok ženskega spola ali 9,9 %,
- od 1 do 5 leta starosti je umrlo 41 otrok ženskega spola ali 12,7 % in
- od 6 do 10 leta starosti je umrlo 14 otrok ženskega spola ali 4,3 %.

Skupno je torej v prvem desetletju starosti umrlo 87 otrok ženskega spola ali 26,9 %.

Na drugem mestu umrljivost med ženskami imamo starostno skupino od 61 do 70 let.

V pol stoletja je v tej starosti umrlo 73 žensk ali 22,5 %.

In na tretjem mestu imamo starostno skupino od 71 do 80 let, umrlo je 63 žensk ali 19,4 %.

Najmanj žensk je umrlo med 11 in 20 letom starosti, in sicer je umrlo 7 žensk ali 2,2 %.

Tabela 4: Moški (umrli od leta 1844 do leta 1893)

STAROST	ŠTEVILO UMRЛИH MOŠKIH	PROCENT
do 1 leta	67	20,8 %
1 – 5	49	15,2 %
6 – 10	12	3,7 %
11 – 20	8	2,5 %
21 – 30	8	2,5 %
31 – 40	9	2,8 %
41 – 50	12	3,7 %
51 – 60	29	9 %
61 – 70	52	16,1 %
71 – 80	54	16,8 %
81 – 90	22	6,8 %

Pri moških je ravno tako kot pri ženskah, največ umrlih v prvi starostni skupini do 10 let. Prvo starostno obdobje sem ravno tako razdelila na tri obdobja:

- do 1 leta starosti je umrlo največ otrok moškega spola, to je 67 ali 20,8 %,
- od 1 do 5 leta starosti je umrlo 49 otrok moškega spola ali 15,2 % in
- od 6 do 10 leta je umrlo 12 otrok moškega spola ali 3,7 %.

Skupno je torej v starostni skupini do 10 let umrlo 128 dečkov ali 39,8 %. Na drugem mestu imamo starostno skupino od 71 do 80 let, umrlo je 54 moških ali 16,8 %. Na tretjem mestu imamo starostno skupino od 61 do 70 let, umrlo je 52 moških ali 16,1 %.

Tako kot pri ženskah imamo tudi pri moških največ umrlih v starostni skupini do 10 let. Razlika je v številu umrlih. Pri ženskah imamo v starosti do 1 leta 32 umrlih, medtem ko je pri dečkih ta številka skoraj podvojena, in sicer 67. Tudi skupno število umrlih dečkov, v starosti do 10 let je veliko večje kot pri deklicah – dečki 128, deklice 87.

Tabela 5: Umrli moški in ženske

STAROST	ŠTEVILO UMRЛИH MOŠKIH IN ŽENSK	PROCENT
do 1 leta	99	15,3 %
1 – 5	90	13,9 %
6 – 10	26	4 %
11 – 20	15	2,3 %
21 – 30	25	3,9 %
31 – 40	19	2,9 %
41 – 50	32	5 %
51 – 60	65	10 %
61 – 70	125	19,3 %
71 – 80	117	18 %
81 – 90	33	5,1 %

V zgornji tabeli pa so prikazani podatki vseh umrlih od leta 1844 do 1893. Kot je razvidno iz tabele, imamo tudi tukaj največ umrlih v starostni skupini do 10 let. Skupno je umrlo 215 otrok ali 33,3 %. Na drugem mestu je starostna skupina 61 do 70 let, imamo 125 smrti ali 19,3 %. In na tretjem mestu imamo starostno skupino od 71 do 80 let, ko imamo skupno 117 smrti ali 18 %. Daleč najvišji je odstotek umrlih otrok. Verjetno je vzrok temu, veliko bolezni med otoki. Predvsem v prvem letu starosti so otroci zelo občutljivi na določene bolezni, ki pri odraslih potekajo brez komplikacij npr. vročina.

Viri in literatura

Viri

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana, Župnijski arhivi:
 Rojstna matična knjiga Besnica 1856–1897.
 Poročna matična knjiga Besnica 1860–1892.
 Mrliška matična knjiga Besnica 1844–1893.

Literatura

Balkovec, Bojan: Paberki o rojstvih in porokah v župniji Preloka. Kronika, 51, 2003, str. 51–60.
 Grebenc, Lojze: Besnica in njenih 700 let. Besnica: Župnijski urad Besnica, 1991.
 Krajevni leksikon Slovenije, 1. knjiga. Zahodni del Slovenije. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1968.
 Piškurić, Jelka: Prebivalstvo na Ižanskem skozi matične knjige. Kronika, 50, 2002, št. 1, str. 1–16.
 Pokorn, Frančišek Serafin: Besnica pri Kranju. Prispevek k zgodovini župnij ljubljanske škofije. Ljubljana: Knezoškofijski ordinariat ljubljanski, 1909.